EDUKACYJNA WARTOŚĆ DODANA

Logika ewaluacji wewnątrzszkolnej

Propozycja schematu postępowania

Instytut Badań Edukacyjnych
ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa
tel.: (22) 241 71 00, e-mail: ewd@ewd.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE EDUKACYJNA WARTOŚĆ DODANA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Jedna z możliwych definicji ewaluacji (badań ewaluacyjnych)

Po co jest ewaluacja? CEL :

Aby wiedzieć jak doskonalić działania. Najczęściej ewaluacja w szkole ma dać odpowiedź na pytanie **jak uczymy (nauczyciele) i jak zarządzamy (dyrektorzy)** oraz co zrobić aby nauczać i zarządzać lepiej.

Usystematyzowana refleksja nad własną pracą jest miarą profesjonalizmu i warto ją podejmować, aby czerpać więcej przyjemności ze swojej pracy i osiągać coraz lepsze efekty.

Co ewaluować? PRZEDMIOT EWALUACJI :

Działania przeszłe, obecne i przyszłe (ewaluować można także plan działania). Działania własne lub innych osób.

Czym kierować się w ewaluacji? KRYTERIA :

Aby sprawnie prowadzić ewaluację, należy precyzyjnie zdefiniować jakie efekty miały przynieść ewaluowane działania. Ocena dotyczyć będzie tego czy efekty (w całości lub niektóre ich aspekty) zostały osiągnięte lub chociaż przybliżone.

Jedna z możliwych definicji ewaluacji (badań ewaluacyjnych) c.d.

Jak prowadzić ewaluację? METODA :

W sposób zaplanowany i usystematyzowany, to znaczy korzystając tak bardzo jak to możliwe z już wypracowanych i sprawdzonych w praktyce metod i narzędzi. Oszczędnie, czyli wykorzystując do maksimum dostępne dane z różnych źródeł.

Kiedy prowadzić ewaluację? CZAS :

Ewaluację prowadzić można przed, w trakcie lub po podjęciu konkretnego działania.

Co przeszkadza w ewaluacji? ZAGROŻENIA :

Największymi zagrożeniami są: strach przed krytyką (także tą konstruktywną), niechęć do zmian, zmuszanie do ewaluacji (np. przepisami: niestety prowadzenie ewaluacji wewnętrznej zgodnie z Rozporządzeniem jest obowiązkiem dyrektora).

Kim jesteśmy? - DIAGNOZA

Paul Gauguin, *Skąd przychodzimy? Kim jesteśmy? Dokąd zmierzamy?* (1897)

Wybrane wyniki badania: *Wykorzystanie ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej przez szkoły*

Badanie jakościowe; 40 szkół; 03-06.2013

► ► ►

Wybór przedmiotu ewaluacji	• Trudności w samodzielnym wyborze przedmiotu ewaluacji • Wybór przedmiotu ewaluacji wiedziony wymaganiami, zamiast rzeczywistymi potrzebami szkoły • Sporadycznie ewaluacje miały na celu sprawdzenie konkretnych rozwiązań wprowadzonych przez szkołę • Zwykle miały charakter li tylko wskazania na problem i jego skalę, rzadziej na wskazanie jego przyczyn • Brak planowego wpisania ewaluacji w działalność szkoły, brak strategicznego podejścia
Bariery motywacyjne, brak poczucia sensu	• Niechęć nauczycieli do udziału w ewaluacji, poddawanie w wątpliwość jej sensu i celowości • Ewaluacja traktowana jako kwestia dodatkowa i poboczna • Czasochłonność ewaluacji, przeciążenie pracą nauczycieli • Mało precyzyjne wnioski • Rekomendacje rzadko obecne • Brak aplikowalności, niska użyteczność badań
Problemy warsztatowe	• Problemy z formułowaniem pytań badawczych (od celu badania od razu do narzędzi) • Badanie wiedzione metodą a nie problemem (dominacja ankiet, niedoceniane innych technik) • Problemy z opracowaniem narzędzi badawczych • Problemy realizacyjne (braki danych, niska responsywność, etc.) • Problemy z zarządzaniem projektem badawczym

Kim jesteśmy? – DIAGNOZA JAK TERAZ REALIZUJEMY EWALUACJĘ WEW.

Sprawozdawcza / opisowa ewaluacja wewnętrzna mająca na celu zadośćuczynić obowiązku nałożonemu przez prawo, naśladująca ewaluację zewnętrzną

Dokąd zmierzamy? – JAK MOŻEMY REALIZOWAĆ EWALUACJĘ WEW.

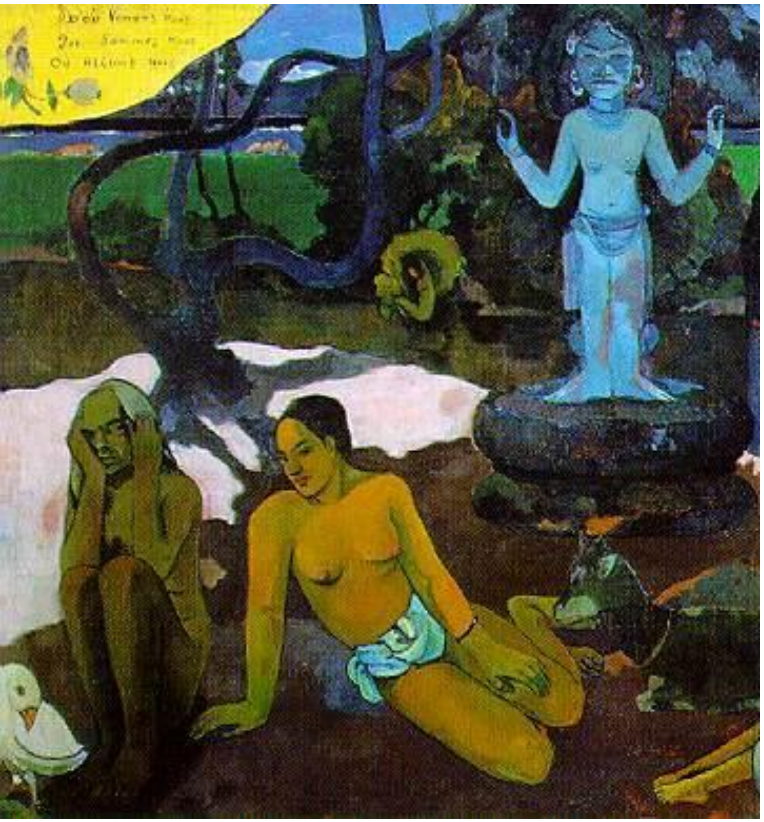

Chcemy dowiedzieć się czy zaplanowane działania przynoszą oczekiwane efekty
(Ewaluacja wewnętrzna jako element planowania strategicznego)

– Oczywiście żeby prowadzić taką ewaluację, najpierw trzeba planować działania!

Czy tak nakreślona ewaluacja w szkole jest w ogóle możliwa?

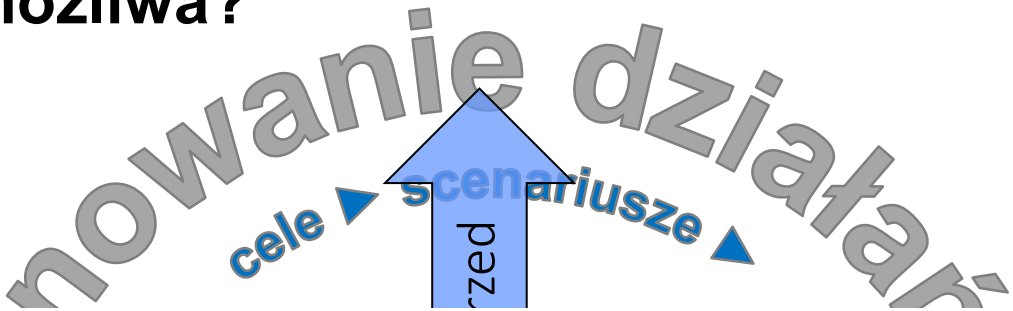

MODEL DOCELOWY

► cykl strategicznego zarządzania zmianą w szkole

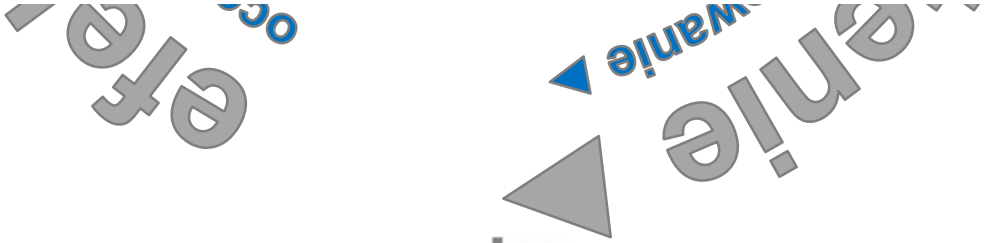

Postawmy pierwszy krok!

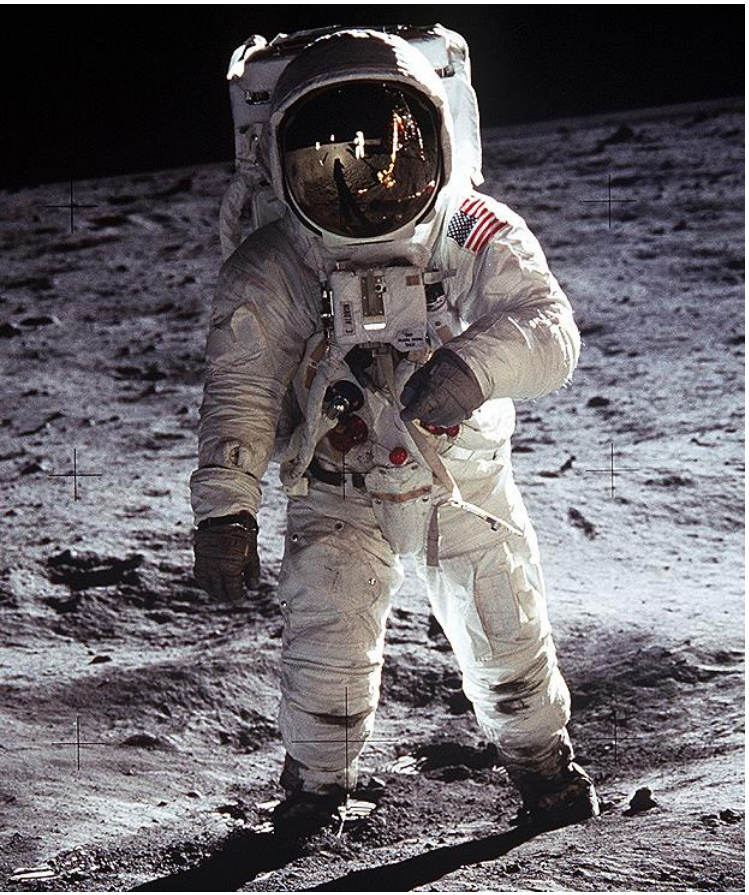

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE EDUKACYJNA WARTOŚĆ DODANA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wybór przedmiotu ewaluacji	• Zewnętrzna (zamiast wewnętrzna) motywacja (wywiązanie się z obowiązku) • **Wybór przedmiotu ewaluacji wiedziony wymaganiami / zewnętrznymi wytycznymi, zamiast rzeczywistymi potrzebami szkoły** • Sporadycznie ewaluacje miały na celu sprawdzenie konkretnych rozwiązań wprowadzonych przez szkołę • **Zwykle miały charakter li tylko wskazania na problem, rzadziej na wskazanie jego przyczyn** • Brak planowego wpisania ewaluacji w działalność szkoły, brak strategicznego podejścia
Bariery motywacyjne, brak poczucia sensu	• Niechęć nauczycieli do udziału w ewaluacji, poddawanie w wątpliwość jej sensu i celowości • Ewaluacja traktowana jako kwestia dodatkowa i poboczna • Czasochłonność ewaluacji, przeciążenie pracą nauczycieli • Mało precyzyjne wnioski • Rekomendacje rzadko obecne • **Brak aplikowalności, niska użyteczność badań**
Problemy warsztatowe	• **Pomijanie konceptualizacji, problemy z formułowaniem pytań badawczych (od celu badania od razu do narzędzi)** • Badanie wiedzione metodą a nie problemem (dominacja ankiet, niedoceniane innych technik) • Problemy z opracowaniem narzędzi badawczych • Problemy realizacyjne (braki danych, niska responsywność, etc.) • Problemy z zarządzaniem projektem badawczym

Wybór przedmiotu ewaluacji	• Zewnętrzna (zamiast wewnętrzna) motywacja (wywiązanie się z obowiązku) **Jak wybrać problem badawczy?** • Sporadycznie ewaluacje miały na celu sprawdzenie konkretnych rozwiązań wprowadzonych przez szkołę **Jak „odkryć” przyczynę problemu?** • Brak planowego wpisania ewaluacji w działalność szkoły, brak strategicznego podejścia
Bariery motywacyjne, brak poczucia sensu	• Niechęć nauczycieli do udziału w ewaluacji, poddawanie w wątpliwość jej sensu i celowości • Ewaluacja traktowana jako kwestia dodatkowa i poboczna • Czasochłonność ewaluacji, przeciążenie pracą nauczycieli • Mało precyzyjne wnioski • Rekomendacje rzadko obecne **Jak zwiększyć użyteczność badań?**
Problemy warsztatowe	**Jak dobrze zaplanować badanie?** • Badanie wiedzione metodą a nie problemem (dominacja ankiet, niedoceniane innych technik) • Problemy z opracowaniem narzędzi badawczych • Problemy realizacyjne (braki danych, niska responsywność, etc.) • Problemy z zarządzaniem projektem badawczym

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
IBE
WARTOŚĆ DODANA
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Jak wybrać zagadnienie / problem badawczy?

Już zdefiniowany gdy ewaluacja jest wpisana w proces wdrożenia konkretnych przedsięwzięć w szkole

Problem możemy zauważyć (własna obserwacja) lub ktoś może nam go zakomunikować (np. rodzice, **ewaluacja zewnętrzna**)

Możemy problem „odkryć", „natknąć się na problem" (analiza wyników egzaminów, EWD)

model docelowy

Chcemy dowiedzieć się czy zaplanowane działania przynoszą oczekiwane efekty
(Ewaluacja wewnętrzna jako element planowania strategicznego)

– Oczywiście żeby prowadzić taką ewaluację, najpierw trzeba planować działania!

pierwszy krok do działań

Chcemy dowiedzieć się co doprowadziło do zaistnienia problemu i jak problem zlikwidować
(Ewaluacja jako badanie doraźne)

Przykładowy cykl badania ewaluacyjnego w szkole (nastawionego na rozwiązanie problemu)

Ponieważ ewaluacja to „zaplanowane i usystematyzowane badanie” do jej sprawnego przeprowadzenia potrzebny jest plan badania podzielony na etapy:

Cykl realizacji BADANIA ewaluacyjnego

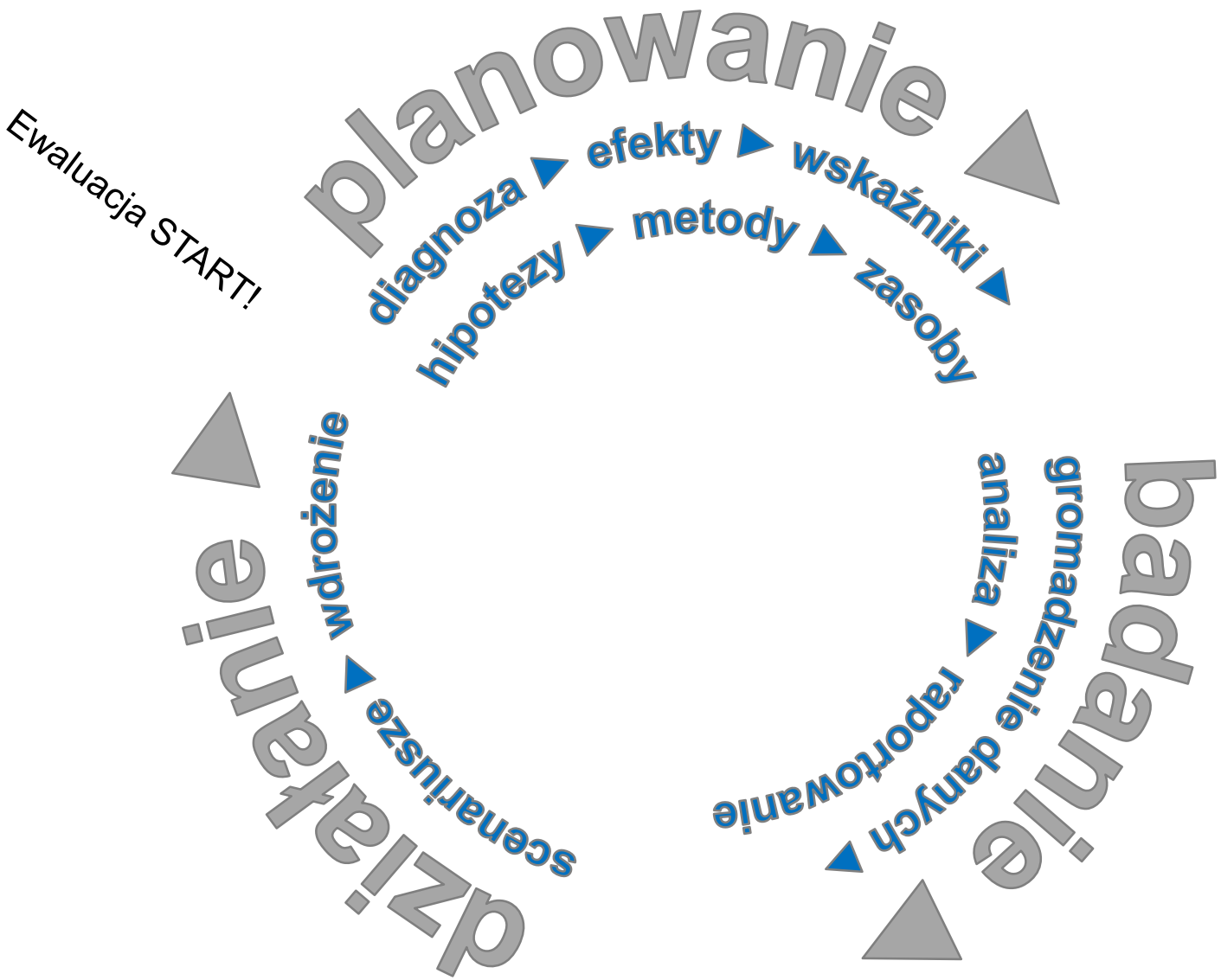

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE EDUKACYJNA WARTOŚĆ DODANA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Cykl realizacji BADANIA ewaluacyjnego

Jaki obszar /aspekt naszych działań chcielibyśmy usprawnić?

Cykl realizacji BADANIA ewaluacyjnego

Jak chcielibyśmy żeby było? Dokąd zmierzamy? Jakie rezultaty naszych działań będą dla nas zadowalające?

Źródło: www.evaluationtoolkit.org

Cykl realizacji BADANIA ewaluacyjnego

Jak zmierzyć czy stan pożądany został już osiągnięty?

Cykl realizacji BADANIA ewaluacyjnego

Co doprowadziło do obecnego stanu?

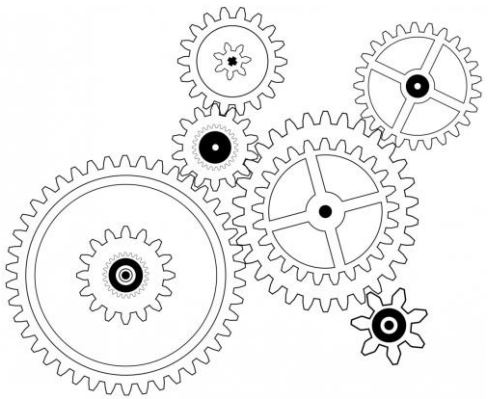

- jak najwięcej możliwych przyczyn
- przyczyny łączą się w mechanizmy
- kilka przyczyn występuje równocześnie
- na co mamy wpływ jako szkoła

Cykl realizacji BADANIA ewaluacyjnego

Dobierz metodę adekwatną do problemu. Nigdy na odwrót!

	i / lub…		i / lub…		i / lub…	
Analiza wyników egzaminów		Analiza wskaźników EWD		Analiza dokumentacji szkolnej; raportu z ewal. zew.		Badanie własne

Badanie własne

Badanie START!

określenie do jakich informacji chcemy dotrzeć ▶

wskazanie źródeł tych informacji ▶

- dzienniki lekcyjne
- Internet
- nauczyciele
- uczniowie
- rodzice
- …

wybór metody pozyskania informacji ▶

- wywiady
- ankiety
- obserwacja
- analiza dokumentów
- …

określenie sposobu przetwarzania informacji (plan analizy) ▶

opracowanie narzędzi zbierania informacji

- przewodnik wywiadu
- kwestionariusz
- arkusz obserwacji
- …

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE EDUKACYJNA WARTOŚĆ DODANA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Cykl realizacji BADANIA ewaluacyjnego

Czy mamy wszystko co potrzeba, żeby się udało?

- czas (harmonogram)
- ludzie (wykonawcy)
- pieniądze (budżet)
- sprzęt (komputery, drukarki, dyktafony, kamery, etc.)
- logistyka
- etc.

Cykl realizacji BADANIA ewaluacyjnego

Przygotowanie danych dot. wyników egzaminów	i / lub… Przygotowanie danych dot. wskaźników EWD	i / lub… Przygotowanie dokumentacji szkolnej; raportu z ewal. Zew.	i / lub… Badanie własne

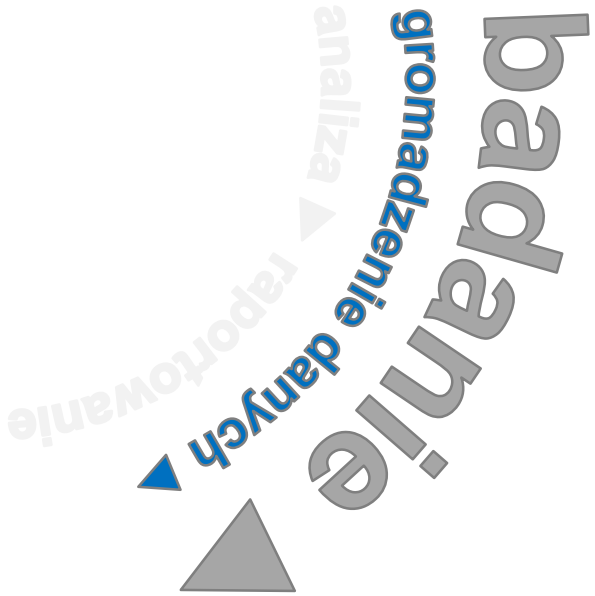

- Analizę należy prowadź zgodnie z przyjętym wcześniej **planem analizy**
- **Krokowo eliminujemy hipotezy** aby dotrzeć do prawdziwych przyczyn zdiagnozowanych problemów

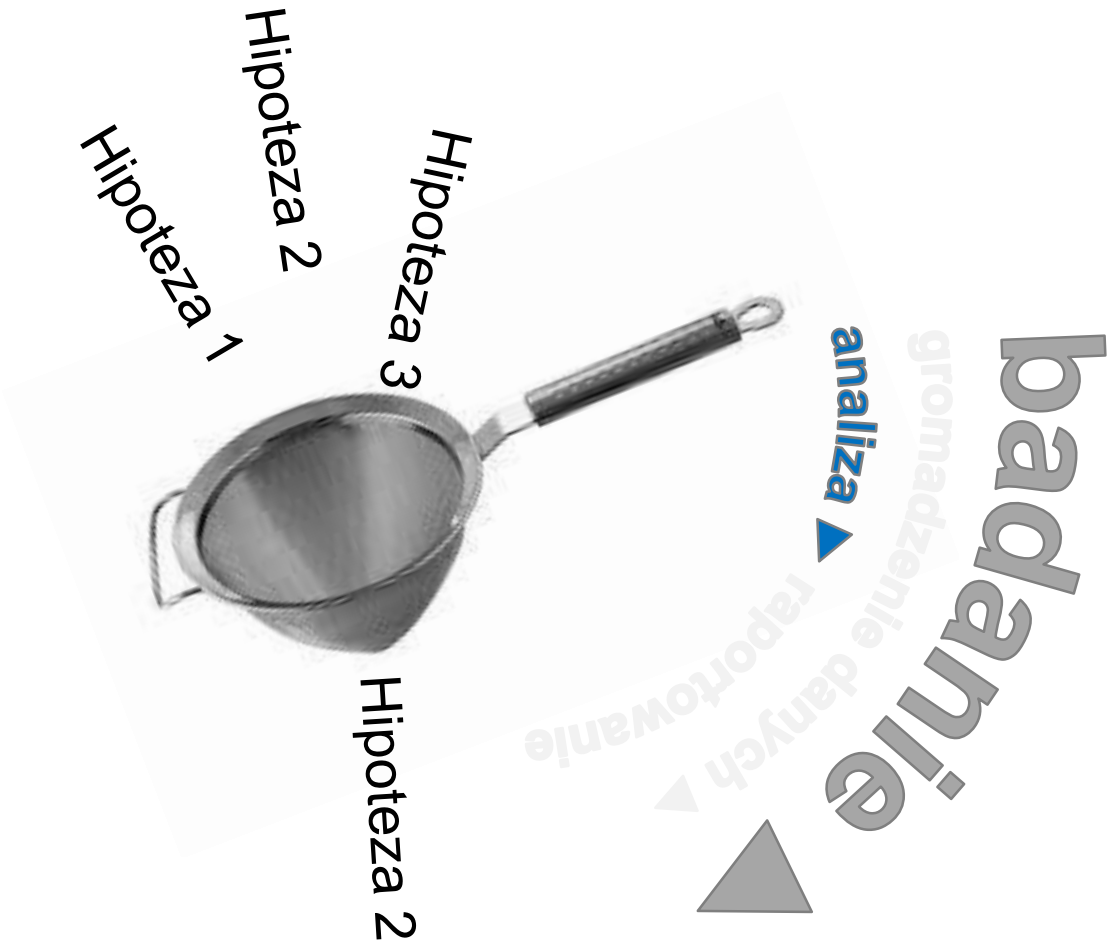

Cykl realizacji BADANIA ewaluacyjnego

cele	pytania badawcze	wnioski	argumenty (materiał dowodowy)	rekomendacje (plan działania)

Pamiętaj: „mniej znaczy więcej” oraz „**K**eep **I**t **S**imple **S**tupid” **KISS** (zachowaj jak największą prostotę)

Cykl realizacji BADANIA ewaluacyjnego

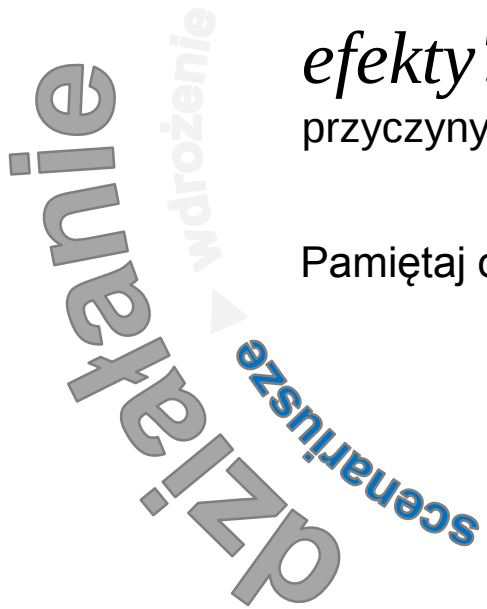

Co zrobić, aby osiągnąć pożądane efekty? (Opracowanie działań, które będą likwidować przyczyny problemu)

Pamiętaj o zasobach!

- Monitorowanie i stymulowanie wdrożenia rekomendacji: *Czy są postępy? Co możemy zrobić aby zwiększyć motywację?*
- Konsekwencja w realizacji zaplanowanych działań
- Opracujmy metody monitorowania działań (za pomocą naszych własnych wskaźników, lub wskaźników dostępnych w ramach systemu: egzaminy, EWD)
- Wyznaczmy konkretne osoby, które będą stymulowały (zachęcały, motywowały) do wdrożenia zaplanowanych działań
- Opracujmy systemy motywacyjne
- Komunikujmy postępy, świętujmy małe sukcesy

działanie

wdrożenie

scenariusze

Problem: choroba

Stan pożądany: zdrowie

Wskaźnik: 36.6 °C

planowar

diagnoza ▶ efekty ▶ wskaźniki ▶ zasoby ▶ analiza ▶ hipotezy ▶ metody ▶

Monitorowanie i stymulowanie wdrożenia rekomendacji: regularne przyjmowanie leku, wizyta kontrolna u lekarza

Zaplanowanie zasobów niezbędnych do wdrożenia działań: pieniądze na zakup leku

Opracowanie działań, które będą likwidować przyczyny problemu: antybiotyk celowany

Weryfikacja hipotez:
- Telefon do szkoły
- Badanie wymazu z gardła (!)

Hipotezy:
1.złapał wirusa w szkole
2.złapał bakterię

Plan weryfikacji hipotez:
Ad.1.zapytać czy w szkole więcej dzieci jest chorych
Ad.2.badanie wymaz z gardła

Zasoby:
- Lekarz
- Ubezpiecznie zdrowotne
- Samochód

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE EDUKACYJNA WARTOŚĆ DODANA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Przykładowe typy problemów

Co/Czego dzieci nie umieją? Brak efektów	Kto/Kogo nieefektywnie naucza? Brak efektywności	Inne problemy
a) Umiejętności mierzone testami b) Umiejętności nie mierzone testami Ad.a. Można wykorzystać informacje przekazywane przez OKE Ad.b. Nauczyciel wykorzystuje swoje metody i narzędzia diagnostyczne	Korzystamy ze wskaźników efektywności pracy szkoły (EWD).	Mogą to być np. kwestie wychowawcze lub specyficzne umiejętności (np. „umiejętność słuchania”).
Uczniowie nie radzą sobie z zadaniami tekstowymi z matematyki.	***Szkoła notuje niską efektywność w pracy z uczniami o niskich uprzednich osiągnięciach.***	***Często występują wypadki na przerwach.***

Przykład 1

Co/Czego dzieci nie umieją?
Brak efektów

a) Umiejętności mierzone testami
b) Umiejętności niemierzone testami

Ad.a. Można wykorzystać informacje przekazywane przez OKE
Ad.b. Nauczyciel wykorzystuje swoje metody i narzędzia diagnostyczne

Uczniowie nie radzą sobie z zadaniami tekstowymi z matematyki.

Wskaźniki efektów:
Odsetek poprawnych odpowiedzi w szkole na zadania tekstowe na kolejnym egzaminie będzie co najmniej taki jak ogólnopolski.

Hipotezy:
1.Uczniowie nie rozumieją treści pytań / zadań.
2.Uczniowie nie ćwiczyli tego typu zadań.

Weryfikacja hipotez:
Ad.1.Analiza wyników z języka polskiego.
Ad.2.Rozmowy z nauczycielami; Analiza zapisów w dziennikach lekcyjnych.

Hipoteza prawdziwa:
1.Uczniowie nie rozumieją treści pytań / zadań.

Zaplanowanie działań:
1.Intensyfikacja współpracy nauczycieli języka polskiego i matematyki w zakresie planowania dydaktyki.
2.Częstsze ćwiczenie wykorzystania matematyki w sytuacjach praktycznych.

Przykład 2

Kto/Kogo nieefektywnie naucza?
Brak efektywności

Korzystamy ze wskaźników efektywności pracy szkoły (EWD).

Szkoła notuje niską efektywność w pracy z uczniami o niskich uprzednich osiągnięciach.

Wskaźniki efektów:
W kolejnych latach wskaźnik EWD dla tej grupy uczniów będzie się systematycznie podnosił.

Hipotezy:
1.Uczniowie ci sprawiają trudności wychowawcze.
2.Tempo pracy na lekcjach jest zbyt szybkie.

Weryfikacja hipotez:
Ad.1.Rozmowy z nauczycielami;
Analiza zeszytu uwag.
Ad.2.Rozmowy z uczniami;
Obserwacje koleżeńskie lekcji.

Hipoteza prawdziwa:
2.Tempo pracy na lekcjach jest zbyt szybkie.

Zaplanowanie działań:
1.Uczulenie nauczycieli na dostosowanie tempa pracy do najsłabszych uczniów.
2.„Rówieśniczy tutoring”: uczniowie lepsi uczą słabszych.
3.Uruchomienie dodatkowych zajęć dla słabszych uczniów.

Przykład 3

Inne problemy
Mogą to być np. kwestie wychowawcze lub specyficzne umiejętności (np. „umiejętność słuchania”).

Często występują wypadki na przerwach.

Wskaźniki efektów:
W ciągu 3 miesięcy liczba wypadków spadnie co najmniej o połowę.

Hipotezy:
1.Podłoga jest śliska.
2.Dzieci nie umieją wiązać sznurowadeł.

Weryfikacja hipotez:
Ad.1.Dyrektor weryfikuje ze sprzątaczkami.
Ad.2.Nauczyciele sprawdzają.

Hipoteza prawdziwa:
2.Dzieci nie umieją wiązać sznurowadeł.

Zaplanowanie działań:
1.Rozdanie uczniom gumowych kulek do ściskania w celu ćwiczenia motoryki dłoni.
2.Zwrócenie uwagi rodzicom na potrzebę nauki wiązania sznurowadeł.

EWD w ewaluacji wewnątrzszkolnej

Jako narzędzie wyboru przedmiotu ewaluacji

Jako wskaźnik ewaluacyjny

EWD w ewaluacji wewnątrzszkolnej

… *jako narzędzie wyboru przedmiotu ewaluacji*

Analizę zaczynamy od poszukiwania takiego kryterium grupującego, które uwidoczni największe różnice we wskaźniku EWD:

Zmiana EWD w czasie	Różnice EWD w przekroju na grupy uczniów

EWD nie powie nam co doprowadziło do problemu, ale powie gdzie szukać przyczyn!

Jeśli kryterium podziału jest **czas**, stawiamy pytanie: *Co spowodowało wzrost lub spadek EWD w danym okresie?*	Jeśli kryterium podziału jest jakaś **cecha uczniów** lub **kryterium organizacyjne,** stawiamy pytanie: *Dlaczego dany podział generuje różnice w EWD?*

EWD w ewaluacji wewnątrzszkolnej

… *jako narzędzie wyboru przedmiotu ewaluacji*

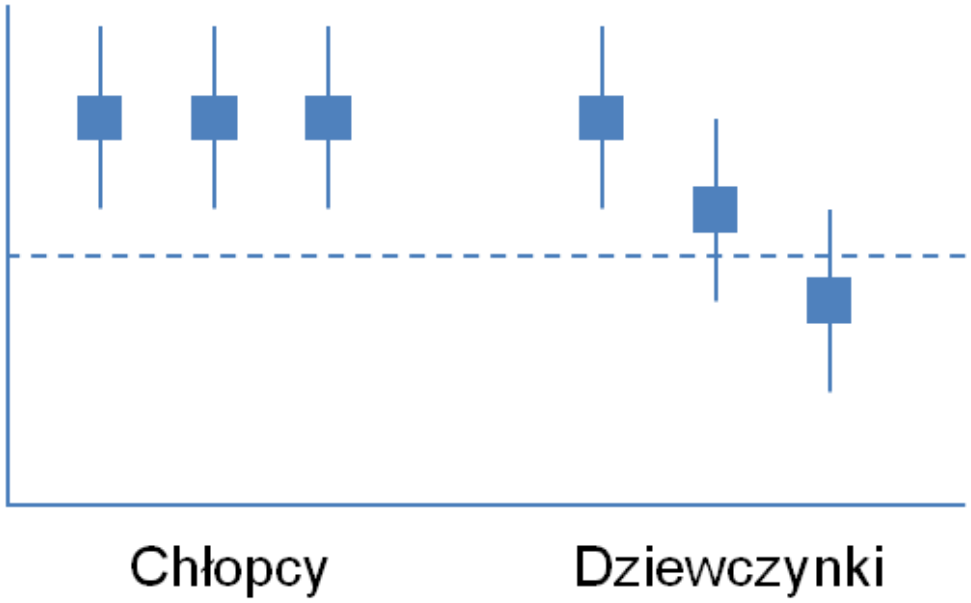

EWD w ewaluacji wewnątrzszkolnej

… jako wskaźnik ewaluacyjny

Gdy działania są już wdrażane lub kiedy działania są przygotowywane jako interwencja w odpowiedzi na niską efektywność:

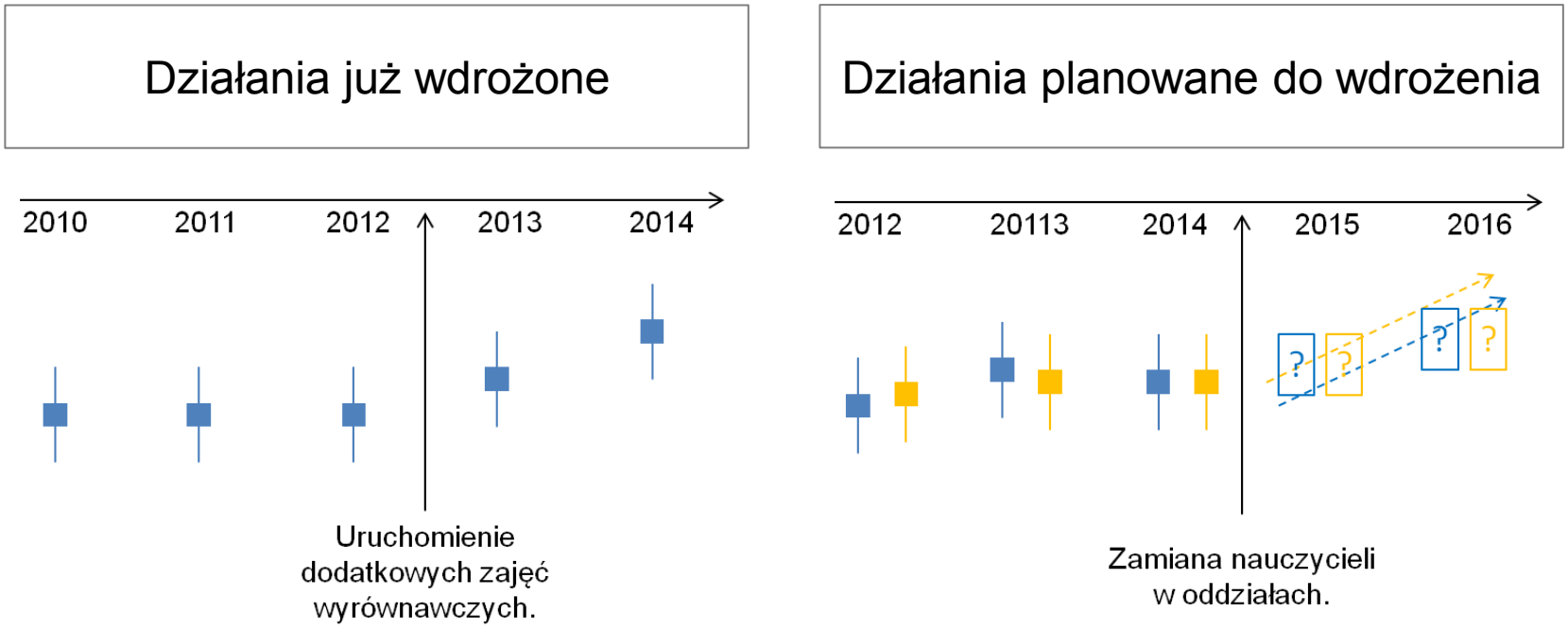

Proponowany schemat badania ewaluacyjnego uwzględniającego analizę wskaźników EWD

Analiza w kalkulatorze w poszukiwaniu kryteriów grupujących, które uwidaczniają największe różnice w EWD

↓

Zaplanowanie badania ewaluacyjnego, które da odpowiedź dlaczego występują takie różnice (opracowanie hipotez dotyczących przyczyn różnic; wzrostu / spadku efektywności)

↓

W oparciu o wyniki badania zaplanowanie działań, które mają za cel podnieść EWD w grupach, gdzie było ono niskie

↓

Wdrożenie tych działań

↓

Ponowna analiza w kalkulatorze wskaźników EWD za kolejny okres (okresy) celem sprawdzenia skuteczności wdrożonych działań

EDUKACYJNA WARTOŚĆ DODANA

Instytut Badań Edukacyjnych
ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa
tel.: (22) 241 71 00, e-mail: ewd@ewd.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE EDUKACYJNA WARTOŚĆ DODANA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY